

Слободан Јовановић

ЖИВОТ
ДЕЛО
ВРЕМЕ

Српска академија наука и уметности

Слободан **150**
Јовановић

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

СЛОБОДАН ЈОВАНОВИЋ: ЖИВОТ, ДЕЛО, ВРЕМЕ
ПОВОДОМ 150 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА

Издаје

Српска академија наука и уметности
Кнеза Михаила 35, Београд

За издавача

академик Владимир С. Косић

Главни уредник

академик Марко Анђелковић

Уредници публикације

академик Косић Чавошки

академик Александар Косић

Дизајн корица

Драјана Лацмановић-Лекић

Избор илустративних прилога

Борис Милосављевић

Лектура

Тања Рончевић

Коректура

Невена Ђурђевић

Снежана Крсић-Букарица

Припрема за штампу

Досије студио, Београд

Штампа

Планетиа принт, Београд

Тираж: 750 примерака

ISBN 978-86-7025-827-3

© Српска академија наука и уметности, 2019.

Издавање ове монографије потпомогнуто је средствима Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Дунав осигурања.

СЛОБОДАН ЈОВАНОВИЋ ЖИВОТ, ДЕЛО, ВРЕМЕ

ПОВОДОМ 150 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

САДРЖАЈ

7 | Реч уредника

СЛОБОДАН ЈОВАНОВИЋ: ЖИВОТ И ДЕЛО

- 13 | Борис Милосављевић, *Слободан Јовановић*
229 | Борис Милосављевић, *Јовановићева теорија државе*
267 | Ратко Марковић, *Слободан Јовановић и уставно право*
303 | Мира Радојевић, *Дојринос Слободана Јовановића проучавању националне историје XIX и прве половине XX века*
315 | Мило Ломпар, *Слободан Јовановић и књижевности*
327 | Напомене
367 | Скраћенице

ПРЕПИСКА

- 371 | Борис Милосављевић, *Из њрејиске Слободана Јовановића*

ПОВЕЉЕ, УКАЗИ, ПРИЗНАЊА

- 405 | Борис Милосављевић, *Повеље, укази, признања, одликовања, документи*

СЛОБОДАН ЈОВАНОВИЋ: БИБЛИОГРАФИЈА

- 429 | Светлана Симоновић-Мандић, Марина Нинић, Борис Милосављевић, *Библиографија Слободана Јовановића*

РЕЧ УРЕДНИКА

Монографија о Слободану Јовановићу (1869–1958), објављена поводом 150-годишњице његовог рођења, представља јединствен приказ живота, научног рада, друштва и времена у којем је живео. Јовановићево дело и његова личност одувек су привлачили пажњу широке јавности. Дело које је оставио веома је обимно и разноврсно. Треба напоменути да велики број његових радова није обједињен у вишетомним сабраним делима која су до сада објављена. Слободан Јовановић је више од четрдесет година предавао на Правном факултету у Београду. Обављао је дужности декана Правног факултета и ректора Универзитета у Београду. Био је председник Српске краљевске академије, правни експерт на Конференцији мира у Паризу, председник Комисије за израду Устава нове државе 1920. године, председник Српског културног клуба, председник и потпредседник Министарског савета Краљевине Југославије. С обзиром на дужности које је обављао, друштвена и политичка делатност представљају важан део слике о овом нашем великом научнику. Као председник Српског културног клуба и средишња личност српског народа позван је да се прихвати дужности другог потпредседника Министарског савета у влади од 27. марта 1941. године. Био је председник и потпредседник владе у земљи и потом у избеглиштву. Умро је у емиграцији у Лондону крајем 1958. године, скоро сто година од када је његов отац Владимир Јовановић, један од водећих српских либерала, као политички емигрант први пут дошао у енглеску престоницу. Иако је Слободан Јовановић био заступник парламентарног дводомног вишестраначког система, никада није учествовао у страначкој политици. Узимао је, међутим, учешћа у државној политици, како је то записао Јован Дучић 1942. године: „Слободан Јовановић није био никад члан ниједне странке, нити члан ниједне владе, ни учесник ниједне завере. Држећи се увек далеко од владајуће политике, он је ипак зато стајао близу ње, као њено мерило, њен судија, и њен државни тужилац. Називали су га ‘савест српског народа’. Он није био политички човек, него државни човек: увек на капетанском месту брода, увек обухватајући одатле цео видик пред собом.“ Слободан Јовановић је после рата осуђен на политичком суђењу које је организовала нова комунистичка власт у Београду 1946. године. Његова личност и дело били су потиснути из образовног система и научног живота и осуђени на заборав. Рехабилитован је 2007. године.

У монографији је прво приказана биографија Слободана Јовановића у којој су хронолошким редом представљена и дела за која се може рећи да обележавају гранична места његовог научног развитка, као и властита теоријска становишта. Потом се у посебним поглављима представљају научне области којима се бавио и научна достигнућа која је у њима постигао. Прво се приказује његова теорија државе везана за предмет који је предавао, Опште и посебно државно право. Потом се разматра посебно државно право, односно уставно право и оцењује Слободан Јовановић као уставноправни писац. Анализирају се и приказују књиге у којима је тумачио уставе Краљевине Србије и Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (Видовдански устав). Наредни део монографије посвећен је историографији Слободана Јовановића, вишетомној политичкој историји Србије XIX века, за коју се често с правом указује да је најпознатије његово дело. Ако се узму у обзир и други радови из националне историје које је написао, може се видети да је обухватио период од краја XVIII до средине XX века. У следећем делу монографије реч је о Јовановићу као проучаваоцу књижевног дела и књижевном критичару. Посебно су хваљени његов леп језик и познати београдски стил. Последњи део монографије садржи Јовановићеву библиографију.

Да би текст монографије био прегледнији за читање, све фусноте, односно напомене, налазе се на крају књиге.

Захваљујемо се свим ауторима на текстовима објављеним у монографији посвећеној 150-годишњици рођења нашег великог научника Слободана Јовановића.

Коста Чавошки и Александар Костић

ПОВЕЉЕ, УКАЗИ, ПРИЗНАЊА

ПОВЕЉЕ, УКАЗИ, ПРИЗНАЊА, ОДЛИКОВАЊА, ДОКУМЕНТИ

Борис МИЛОСАВЉЕВИЋ
Балканолошки институт САНУ

Захваљујући залагању породице Павловић у Београду и Лондону сачуване су повеље, укази и дипломе Слободана Јовановића. Иако недостају поједине повеље и документи, можемо претпоставити да ће и оне бити пронађене. Можемо их поделити на три основне групе. У првој групи налазе се краљевски укази којима је Слободан Јовановић постављан на положаје у Министарству иностраних дела, на Правном факултету Велике школе и потом Универзитета у Београду, као и указ о постављењу за председника Српске краљевске академије. Другу групу докумената представљају укази о одликовањима. Пошто је Слободан Јовановић био цивил то су ордени Светог Саве које је добијао постепено од IV до I реда (1895–1923). За ратне заслуге стечене током Првог светског рата, када је обављао дужност шефа Ратног пресбирија Врховне команде, одликован је Краљевским орденом Белог орла II реда. Орден није са мачевима, пошто је био цивил на служби у војсци, односно није био официр, а само су официри добијали Орден Белог орла са мачевима. У време пензионисања и прославе 70-годишњице рођења, Слободана Јовановића је, у име малолетног краља Петра II, Краљевско намесништво одликовало Орденом Југословенске круне I реда 1940. године. Трећу групу докумената представљају почасте, односно избори за иностраног (дописног) члана Пољске академије наука у Кракову (1924), Чешке академије наука и уметности (1925),

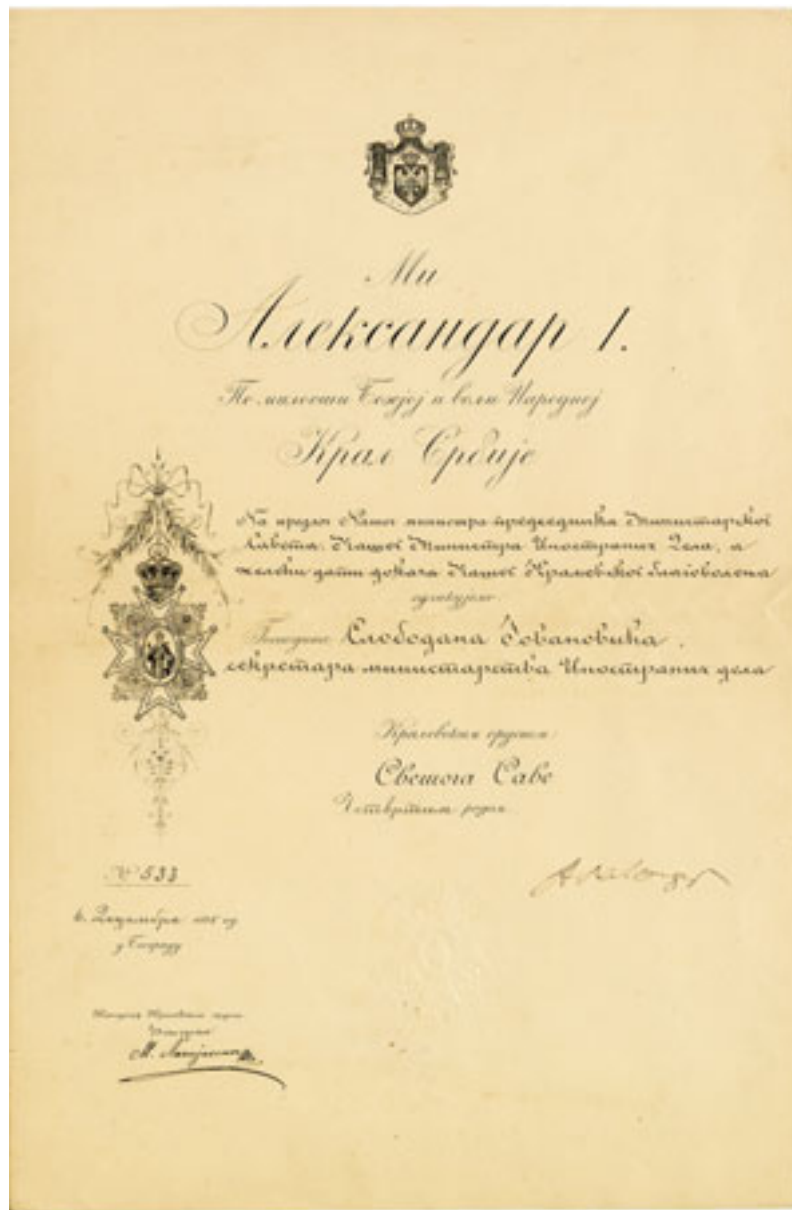

Југославенске академије знаности и умјетности у Загребу (1927), као и почасни докторат правних наука Универзитета у Братислави (1933). Слободан Јовановић је именован за иностраног (дописног) члана Француске академије наука (Француског института) 1950. године. Диплому нисмо пронашли, али прилажемо писмо Пола Бастида који му, као дописном члану, честита 85. рођендан (писмо се налази у поглављу посвећеном преписци на стр. 400).

Указ краља Александра I (Обреновића) о постављењу Слободана Јовановића за аташеа Краљевског посланства у Цариграду (1894)
(АКЦДПП)*

* Датуми првих седам диплома су по јулијанском календару.

Указ краља Александра I (Обреновића) о одликовању Слободана Јовановића, секретара Министарства иностраних дела, Краљевским орденом Светог Саве IV реда (6. децембар 1895) (АКЦДПП)

Указ краља Александра I (Обреновића) о постављењу Слободана Јовановића, секретара V класе, за секретара IV класе Министарства иностраних дела (31. децембар 1895; 2. јануар 1896) (АКЦДПП)

Указ краља Александра I (Обреновића) о постављењу Слободана Јовановића за редовног професора јавног међународног права и државног права (16. април 1900) (АКЦДПП)

Указ краља Петра I (Карађорђевића) о постављењу Слободана Јовановића, редовног професора Велике школе, за редовног професора Универзитета на Правном факултету за државно и међународно јавно право (3. март 1905) (АСАНУ, ЗС, 14891/1)

Диплома о проглашењу Слободана Јовановића за редовног члана Српске краљевске академије
(15. децембар 1911; 31. децембар 1911)
(АКЦДПП)

Повеља о указу наследника престола Александра (у име краља Петра I) којим је одликован Слободан Јовановић, шеф Пресбириа штаба Врховне команде, Краљевским орденом Белог орла IV реда за заслуге стечене у рату 1916. (Солун, 12. септембар 1917; Београд, 15. јул 1928) (АКЦДПП)

Повеља о указу наследника престола Александра (у име краља Петра I) којим је одликован Слободан Јовановић Краљевским орденом Светог Саве II реда (27. јануар 1921; 11. октобар 1921) (АКЦДПП)

Указ краља Александра I (Карађорђевића) о одликовању Слободана Јовановића, редовног професора на Београдском универзитету, Краљевским орденом Светог Саве I реда (30. мај 1923) (АКЦДПП)

14891/3

POLSKA AKADEMJA UMIEJĘTNOŚCI

Br. 1185/23

Cracovie le 26 janvier 1924.

Monsieur,

Je m'empresse de Vous transmettre le diplôme de membre de l'Académie
Polonaise des Sciences et des Lettres de Cracovie. Il nous est fort agré-
able de pouvoir compter désormais parmi les membres de notre Institut
un Savant de Votre mérite et célébrité.

Veuillez Monsieur, accepter mes hommages les plus sincères

J. Wróblewski

Secrétaire Général

Monsieur le Professeur

Slobodan Jovanović

Belgrad

Писмо о слању дипломе као члану академије, француски језик, лат. дакт. 1 л.
Пољска академија наука у Кракову (26. јануар 1924.)
(АСАНУ, ЗС, 14891/3)

Диплома о иностраном чланству у Чешкој академији наука и уметности
(Праг, 29. јун 1925.)
(АКЦДПП)

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA
Znanosti i umjetnosti u Zagrebu

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA Znanosti i umjetnosti
IZABRALA JE NA GLAVNOJ ODDIŠNJOJ SKUPŠTINI 27. MAJA 1927.
GOSPODINA

D^{RA} SLOBODANA JOVANOVIĆA
PROFESORA UNIVERZITETA U BEOGRADU

SVOJIM ČLANOM DOPISNIKOM U RAZREDU FILO-
ZOFIČKO-JURIDIČKOM.

O TOM IZHORI SVJEDOČI OVA ISPRAVA.

U ZAGREBU 27. MAJA 1927.

PREDSJEDNIK:

ČLANOVNI TAJNIK:

Диплома члана дописника Југославенске академије знаности и умјетности у Загребу
(27. мај 1927)
(АКЦДПП)

Br. 472/1927.

P. n. gospodina

D r u . SLOBODANU JOVANOVIĆU,
profesoru Univerziteta

u
B E O G R A D U .

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti izabrala Vas je
u svojoj glavnoj skupštini, držanoj dne 17. maja 1927., a obzirom na
Vaše analize za nauku svojih

d o p i s n i m s l a n o m
u razredu filozofičko-juridičkom.

U potvrdu ovoga izbora izdajemo Vam ispravu, a u prilogu pri-
lašemo jedan primjerak Pravila i Poslovnika Akademije.

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
u B e o g r a d u , dne 5. jula 1927.

Predsjednik:

S. Planinović

Tajnik:

M. Planinović

Обавештење о избору Слободана Јовановића, професора Универзитета, за дописног члана ЈАЗУ
у разреду филозофичко-јуридичком (Загреб, 5. јул 1927)
(АКЦДПП)

Мило Војводе
Александар I
по милости Цара и воли Народног
Краља Срба, Хрвата и Словенаца

На предлог Ђевојке Миливоје Председатеља
Изборне је устави Срба од универзитетских
Изабора, краљеве академије и додатног професора Српског
универзитета, а на предлог од три године дана.

у Београду 11. Јануара 1928. год.
Г. Ср. 1928.

По наређењу
Краља
Александар I

Указ краља Александра I (Карађорђевића) о постављењу Слободана Јовановића за председника Српске краљевске академије на период од три године (31. јануар 1928. године) (АКЦДПП)

Повеља Српске књижевне задруге Слободану Јовановићу, професору Универзитета, члану добротвору
(Београд, 7. новембар 1931. године)

Диплома почасног доктора правних наука Универзитета у Братислави
(8. септембар 1933)
(АКЦДПП)

RESPUBLICA BOHEMOSLAVICA.

UNIVERSITAS COMENIANA
BRATISLAVENSIS

ANNO MCMXIX
CONDITA.

RECTOR ET SENATUS UNIVERSITATIS
COMENIANAE BRATISLAVENSIS
ROGANT

Illustrissimum Dominum Slesavianum Joannem,

UT HANC MONETAM AD MEMORIAM UNI-
VERSITATIS NOSTRAE CONDITAE CUSAM
ACCIPERE VELIT.

DATUM BRATISLAVAE in die 25to Septembris 1919.

Kalenda
Pravá strana Univerzitní Komise
č. 25. 1919-20

Orcl
Levá strana Univerzitní Komise
č. 25. 1919-20

OMNIBUS, quos nunciam gratiam preceptorum esse dicunt, cum ante haec CCCCIV
annos eius desiderio veneretur petitis, quos procul remotam atque calamitatibus
afflictam reliquerat, hanc vocationem esse. AT INEM EGO EBO PERM HABBO, COM
PROCLAE ATQUE TRAE TRANSHENT, FORI UT RIGMAN REEM TUALUM
AD TE REDBAT, O CRIS SCHMAU Quod vaticinium feliciter prospereque evenit
anno MCCCCXXVIII quo gens Bohemolavica libertate recuperata pristinae sibi
civitas restituit, in qua sibi et quoque pars, olim avulsa, novam cum Bohemica constituta est.

¶ Cetera Bohemolavica in libertatem restituta hanc ipsam in causam in transiitibus, quae novae
rerum status et exploranda sunt, humanitatis studia praecipue esse colenda. Imprimis igitur operam de-
dit, ut quae sagax Habiburgorum ratio per multum temporis sibi derogata esset, quam brevitate
ipse pariter, in scholarum provincia generi novae aetate libertatis recuperatae certam gratissimum
de omnibus litterarum atque scientiarum studiis suscipiendum erat. Praeter quidem nihil universitatis
atque dignitatis atque sollicitudinis, a Carolo IV. Imperatore olim condita, sed ex temporum laetitia
atque externae gentis et adeoque, anno demum MCCCCXXXIII in potestatem nostram nullis. Hac
universitate ad litteras colendas atque honoratum studiis hinc vix sufficientem, aliam obferre cupi-
bamus, ad haec facti posse externa laeti desolatio usque ad annum MCCCCXXVIII primis negavit.

¶ Itaque gens nostra, sibi pristinae libertatis diem et diem, non praecipuum habuit curam, ut sci-
deretur sibi essent quibus meritis libertas ad omnia generis litterarum atque operam colendam per-
sonam eius nulla hanc vix fieri apud nos dicitur innotuit et tempore factis humanitatis.

¶ Suppletis quibus operam erat universitatis Pragae, a Carolo III. Imperatore celebrantur conditae,
anno libertatis nostrae octavo, qui fuit post Chr. n. MCCCCXXVIII, in civitate Brnoensi, quae copul
et Moravia, nova universitas esset sub nomine praesidis MARSATIS, cui praesidi datus interpositis
senti universitatis BRATISLAVAE ILGNACCELUM accessit atque nomen a COMENIO accepit.

¶ Cum civitas Bohemolavica insuper cum appellatione, d. V. Kal. Maii, anni post Christum natum
MCCCCXXVIII leges de universitate Brnoensi condenda ferret, hanc cogitabat, ut quae pars
populi ab externis dominis neglecta fuerat, et quoque facultas esset et daret et proprio sermone
omnino sponsoque daret et sermo iudex. Propter iniquitatem temporis, quae post istud novissimum
bellum finitum, extiterat, factum est, ut videret anno, quo lex de universitate Comeniana Brati-
slavae condenda lata erat, non nisi una etia pars publica passim fuit ante studium doctrinae
facultas. Doctus ante operam, ut ad iuris atque litterarum studia aliam praesertim inclinata non
hanc quoque studia ante MCCCCXXXIII.

¶ Aliter nulla ex parte labor atque operam daret, quibus omnia necessaria supplementum in eventis
et novissimum anno, qui fuit MCCCCXXXIII, iam integrum atque studio solido abducenti vixit uni-
versitatem Comenianam Bratislavensem.

¶ Condendi opere facto dignum et humani esse videtur animi academico universitati Comeni-
anae Bratislavensi, ut omnia, quae sunt in orbis terrarum universitatibus, academias, societates litera-
rum, vixi doctrinae, certiones de hoc prospere verum eventus faciat. Una cum hanc libertate restituit
ad nos nostram, quae ad nostram universitatem Comenianam conditae solandam curam non
ut animi benigno accipiat, omnia atque regnum non, vixi age fieri, ut hoc et solibus facultate
una fragmentum inter universitatem Comenianam et doctrinam totius orbis terrarum civitatem
interveniat.

¶ JOHANNES AMOS COMENIUS, qui non solum in patria, sed ubique summum in vixi doctrinam
fecit oblituit, partem hanc universitatis datus est, tandemque sponsoque factus, ubique et
cognoscitur, quo studio atque animo velle in mature et daret non solum bonum emulandum,
sed etiam universo humanitate culti operam daret.

Datum BRATISLAVAE mense JANUARIO anni MCCCCXXXIII.

[Handwritten signature]
Johannes Amos Comenius

Указ којим у име Петра II (Карађорђевића) краљевски намесници одликују Слободана Јовановића, редовног професора Правног факултета Универзитета у Београду, Краљевским орденом Југословенске круне I реда (3. август 1940) (АКЦДПП)

